

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ὡς γέγραπται¹ [= ἔχει γραφτεῖ] ἐν τοῖς προφήταις, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου· φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους [ὁ/ἡ τρίβος= μονοπάτι, πεπατημένη ὁδός] αὐτοῦ, ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ κηρύσσω² βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο³ πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἰεροσολυμίται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

Ἦν δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος⁴ τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφύν [= τὰ νεφρά, ἡ μέση ἢ ὀσφύς-ύος] αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων⁵ ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. Καὶ ἐκήρυσσε λέγων· ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ [= τοῦ ὁποῖου] οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας⁶ λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ.

Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα⁷ ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.

5/1/2020, Μρ. α' 1-8
Κυριακὴ πρὸ τῶν Φώτων

1. **γέγραπται**: γ' ἐνικό πρόσωπο Πρκμ. (γέγραμμαι) τοῦ ῥ. Μ.Φ. γράφομαι
2. **κηρύσσω**: μετοχή ἑνεστ., ἄρσεν. γένους, τοῦ ῥ. Ἑ.Φ. κηρύττω ἢ κηρύσσω· ὁ κηρύττων, ἢ κηρύττουσα, τό κηρύττων
3. **ἐξεπορεύετο**: γ' ἐνικό πρόσωπο Πρτ. (ἐξεπορεύομαι) τοῦ ῥ. Μ.Φ. ἐκπορεύομαι· σύνθετο: ἐκ + πορεύομαι (βαδίζω, ὁδοιπορῶ)
4. **ἐνδεδυμένος**: μτχ. Πρκμ. (ἐνδέδωμαι) ἄρσεν. γένους τοῦ ῥ. Μ.Φ. ἐνδύομαι· ἐνδεδυμένος, -η, -ον· σύνθετο: ἐν + δύομαι (βυθίζομαι)
5. **ἐσθίων**: μτχ. ἑνεστ. (ἐσθίω) ἄρσεν. γένους τοῦ ῥ. ἐσθίω· ἀρχικοί χρόνοι: ἐσθίω, ἤσθιον, ἔδομαι, ἔφαγον, ἐδίδοκα, ἐδιδόκειν
6. **κύψας**: μτχ. Ἰορ. (ἔκυψα) ἄρσεν. γένους τοῦ ῥ. κύπτω (κύπτω)· ὁ κύψας, ἡ κύψασα, τό κύψαν· ἀρχικοί χρόνοι: κύπτω, ἔκυπτον, κύψω, ἔκυψα, κέκυφα, ἐκεκύφειν
7. **ἐβάπτισα**: [α' ἐνικ. πρόσωπο Ἰορ. (ἐβάπτισα) τοῦ ῥ. Ἑ.Φ. βαπτίζω (θαμιστικό* τοῦ ῥ. **βάπτω** = βυθίζω στό νερό, βουτῶ, βάφω): "τί βάψαμε" (= βυθιστικάμε)]

* θαμιστικά ῥήματα: ὄρος μέ τόν ὁποῖο χαρακτηρίζονται τά παράγωγα ῥήματα πού σημαίνουν συχνή ἐπανάληψη.

ΔΑΝΕΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Γεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Γερασίμου Ἰλισίων

Διαδίκτυακά μαθήματα γιά τήν κατανόηση
τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης

«Ἀπό τήν ἐποχή πού μίλησε ὁ Ὅμηρος ὡς τά σήμερα, μιλοῦμε, ἀνασαινοῦμε καί τραγουδοῦμε μέ τήν ἴδια γλώσσα», Γιώργος Σεφέρης

ἄγυρις (τυχαία καί ἀτακτη συσσωρευση ἢ συνάθροιση) → πανήγυρις

ἄεθλος (πολεμικός ἀγώνας, μάχη)· **ἄεθλον** (σημαντικό βραβεῖο, ἔπαθλο)· → ἄθλος, ἀθλητής

ἄλιος (θαλάσσιος) → ἀλιεῖα, ἐνάλιος (πρβλ. καταβασίες Χριστοῦ. «ἐνάλιος θήρ»)

ἄλλομαι (πηδῶ ἀπό τό ἄρμα· ἐφορμῶ σέ κάποιον) → ἄλμα, ἄλτης, ἐφαλτήριο

ἄλμη (ὑδωρ ἄλμυρό, θαλάσσιο) → ἄρμη (νερό πού περιέχει ἄλας σέ μεγάλη ποσότητα καί χρησιμεύει γιά συντήρηση τροφίμων)

ἀμαρυνή (σπινθηροβόλησις τῶν ὀφθαλμῶν, λάμψις· ῥ. ἀμαρύσσω= ἐξαστράπτω) → μαρμαρυνή

ἀμαυρός (ὁ μὴ λάμπων, ἀσαφής, σκοτεινός) → ἀμαυρῶ-ῶ (κάνω κάτι σκοτεινό· μεταφορικά κηλιδῶνα, σπιλώνω), ἀμαύρωση, ἀμαυρωτικός

Ὅμηρικό Λεξικό Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, ἐκδ. 1888

δύω καί **δύνω**, (Μ.Φ. **δύομαι**)

θέμα -δυ-

ἐσθίω, (Μ.Φ. **ἐσθίομαι**)

θέματα -ἐδ-, -ἐσθι-, -φαγ-

παράγωγα:

δύσις (ἀνά/κατά/ἐν – δύσις κ.ά), δύτης, δυτικός, ἄδυτον (τό πῶς ἱερό μέρος τοῦ ναοῦ), ἐπενδύω, ἔνδυμα..

παράγωγα:

ἔδεσμα, ἐδωδή (=τροφή), ἐδώδιμος, νῆστις (νη-ἐδ-τις), φαγεῖον, φαγητό, λωτοφάγος, προσφάγιον..

Ποιές ἀπό τίς λέξεις τῆς στήλης Β' ἔχουν ἑτυμολογική συγγένεια/κοινὴ ρίζα με τίς λέξεις τῆς στήλης Α'; Κυκλώστε τίς σωστές.

Α'	Β'
στέλλω	εὐσταλής, στολή, στέλεχος, ἀναστολή (ἀπό/διά/ἐπι/ὑπο - στολή), στολίδι, στόλος, στόνος, ἀπόστολος
βάπτω	βαφή, βαθμός, βαφεύς, βαπτίζω, βάμμα, βάση, ἔμβαμμα, ἐμβαίνω, ἔμβασμα, βάψιμο

www.agios-gerasimos.gr

Ἀθήνα 2019

ΜΑΘΗΜΑ 5ο

Α. Μέρη του Λόγου - Άρθρα - Ουσιαστικά

α. ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

α1. Τά μέρη του λόγου, δηλαδή τά είδη τῶν λέξεων, εἶναι (στήν Αρχαία καί στή Νέα Ἑλληνική) δέκα (10):

- * Ἄρθρο, * (Ὄνομα) Οὐσιαστικό, * (Ὄνομα) Ἐπίθετο, * Ἄντωνυμία,
- * Μετοχή, * Ρῆμα, * Ἐπίρρημα,
- * Πρόθεση, * Σύνδεσμος, * Ἐπιφώνημα

Ἀπό αὐτά, τά πρῶτα 6 εἶναι **κλιτά**, (δηλαδή, καθένα ἀπό αὐτά παρουσιάζει στό λόγο διάφορες μορφές, π.χ. Θεός, Θεοῦ, Θεόν κ.λπ.), ἐνῶ τά ἐπόμενα 4 εἶναι **ἄκλιτα** (δηλαδή παρουσιάζονται στό λόγο πάντα μέ τήν ἴδια μορφή, π.χ.: ἐκεῖ, ὑπέρ, φεῦ κ.λπ.).

❖ **Τά ἕξι κλιτά μέρη**, αὐτά δηλαδή πού κλίνονται (ἔχουν πτώσεις), εἶναι:

ἄρθρο (ὄ, ἦ, τό)	ὄνομα οὐσιαστικό (ιμάτιο)	ὄνομα ἐπίθετο (γλαφυρός)	ἄντωνυμία (ἐμός)	ῥῆμα (βούλομαι)	μετοχή (πεσόντες)
---------------------	------------------------------	-----------------------------	---------------------	--------------------	----------------------

❖ **Τά τέσσερα ἄκλιτα μέρη**, αὐτά δηλαδή πού δέν ἔχουν πτώσεις, εἶναι:

πρόθεση (εἰς, ἐν, ἐκ)	ἐπίρρημα (ἄνω, νῦν, καλῶς)	σύνδεσμος (καί, οὔτε, ἀλλά, ὥστε)	ἐπιφώνημα (οἶμοι!, φεῦ!, ὦ!)
--------------------------	-------------------------------	--------------------------------------	---------------------------------

→ Οἱ μορφές, πού παίρνει μία λέξη στό λόγο, λέγονται **τύποι** (πχ. ἦρωσ, ἦρωσ, ἦρωϊ κ.λπ.).

- ▶ Τό τελευταῖο μέρος τῆς λέξης, πού μεταβάλλεται, λέγεται **κατάληξη**.
π.χ., Θε-ός, Θε-οῦ κ.λπ. **ἐ ν ῶ**
- ▶ Τό πρῶτο μέρος τῆς λέξης, πού μένει ἀμετάβλητο, λέγεται **θέμα**.
π.χ. Θε-ός, ἀναλύ-ω κ.λπ.
- ▶ Τό τελευταῖο γράμμα τοῦ θέματος τῆς λέξης, πρίν τήν κατάληξη, λέγεται **χαρακτήρας**. πχ.: λέγω (τό "γ" τοῦ θέματος "λεγ"), ἦρωσ (τοῦ ἦρω-ος) τό -ω τοῦ θέματος "ἦρω".

α2. Στοιχεῖα (Παρεπόμενα)

Τά στοιχεῖα λέγονται **παρεπόμενα** (δηλαδή παρακολουθήματα) τῶν πτωτικῶν.

Ἀπό τά κλιτά μέρη τοῦ λόγου, τά πέντε (ἄρθρο, οὐσιαστικό, ἐπίθετο, ἄντωνυμία, μετοχή) λέγονται **πτωτικά**, διότι παρουσιάζουν πτώσεις, τύπους δηλαδή στούς ὁποίους μορφοποιεῖται ἡ λέξη, ἀναλόγως τίς ἀνάγκες πού παρουσιάζονται στό λόγο.

→ Οἱ πτώσεις στήν ἀρχαία Ἑλληνική εἶναι ἕξι (6):

Ὄνομαστική, (Ὄρθή πτώση) χρησιμοποιοῦμε γιά νά ἀπαντήσουμε στήν ἐρώτηση:
τίς; Τίς ἦρθε; Ὁ Παῦλος.

Γενική (Πλάγια πτώση) χρησιμοποιοῦμε γιά νά ἀπαντήσουμε στήν ἐρώτηση:
τίνος; Τίνος εἶναι τό βιβλίον; **Τοῦ Παύλου.**

Δοτική¹ (Πλάγια πτώση) χρησιμοποιοῦμε γιά νά ἀπαντήσουμε στήν ἐρώτηση:
εἰς τίνα; Εἰς τίνα ἔδωκεν τό βιβλίον; **Τῷ Παύλῳ.**

Αἰτιατική (Πλάγια πτώση) χρησιμοποιοῦμε γιά νά ἀπαντήσουμε στήν ἐρώτηση:
τίνα; (ποιόν;) Τίνα εἶδες; **Τόν Παῦλον.**

Κλητική (Ὄρθή πτώση) χρησιμοποιοῦμε γιά νά καλέσουμε κάποιον: **Παῦλε, ἱατρέ.**

¹ Ἡ Δοτική Πτώση

Στά Αρχαῖα Ἑλληνικά -ἐκτός ἀπό τίς γνωστές πτώσεις πού χρησιμοποιοῦμε καί στή Νεοελληνική Γλῶσσα (ὀνομαστική, γενική, αἰτιατική, κλητική)- χρησιμοποιοῦμε κι ἕναν ἀκόμα σχηματισμό τῆς λέξης, τόν ὁποῖο καλοῦμε **ΔΟΤΙΚΗ ΠΤΩΣΗ**. Μᾶς χρησιμεύει γιά νά ἐκφράσουμε διάφορες (συνήθως ἐπιρρηματικές) σχέσεις.

Ἡ Δοτική τίθεται μεταξύ Γενικῆς + Αἰτιατικῆς.

Δ Ο Τ Ι Κ Η

<u>Ἐνικός ἀριθμός</u>		<u>Πληθυντικός ἀριθμός</u>
τῷ/ τῆ/ τῷ	-ω, -α, -ι, η	τοῖς/ ταῖς/ τοῖς
		-οις, -αις, -οις, -σιν

πρβλ.: Νίκα ἐν τῇ ἀγάπῃ τὸ μῖσος.

Νίκα (προστακτική) ἐν τῇ ἀγάπῃ → (μέσα ἀπό τήν ἀγάπη), τὸ μῖσος.

(χρησιμοποιώντας τήν ἀγάπη / μέ τήν ἀγάπη)

Μόνο ὅταν ἡ λέξη ἔχει κατάληξη -ω, -α, -η, βάζουμε ἕνα 'ι' κάτω ἀπό τά γράμματα, πού ὀνομάζεται **ὑπογεγραμμένη**, π.χ. τῆ γλώσση.

Ἄν ἔχουμε κεφαλαιογράμματη γραφή, ἡ ὑπογεγραμμένη τίθεται δίπλα δεξιά στό γράμμα καί πλέον ὀνομάζεται **προσγεγραμμένη**, π.χ. Αἰδης (→ ἄδης).

→ Ἄλλα παρεπόμενα στά κλιτά μέρη τοῦ λόγου εἶναι: **τό γένος, ὁ ἀριθμός καί ἡ κλίση.**

1) Τ ἄ γ έ ν η τῶν πτωτικῶν εἶναι **τρία (3)**:

ἄρσενικό, θηλυκό καί οὐδέτερο: ὁ μαθητής, ἡ μαθήτρια, τὸ δένδρον.

2) Ο ἰ ἄ ρ ι θ μ ο ἰ στήν ἀρχαία γλῶσσα εἶναι **τρεις (3)**:

ὁ ἐνικός, πού δηλώνει, ὡς πρὸς τό πλῆθος, ἕνα ὄν (ἡ χεῖρ),

ὁ πληθυντικός, πού δηλώνει πολλά ὄντα (οἱ ἄνθρωποι), καί

ὁ δυϊκός, πού δηλώνει ζεύγη: τῷ ὀφθαλμῷ (= οἱ δύο ὀφθαλμοί).

3) Ο ἰ κ λ ἰ σ ε ἰ ς εἶναι **τρεις (3)**: ἡ πρώτη (ἄρσ. καί θηλ.), ἡ δευτέρα (ἄρσ., θηλ. καί οὐδ.) καί ἡ τρίτη (ἄρσ., θηλ. καί οὐδ.).

